

Jazykoveda a jej disciplíny

JAZYKOVEDA (náuka o jazyku):

1. **HLÁSKOSLOVIE** (náuka o hláskach v jazyku)
 2. **FONETIKA, FONOLÓGIA** (zvuková stránka jazyka)
 3. **LEXIKOLÓGIA** (významová stránka slov, slová a ich významy, slovná zásoba v jazyku)
 4. **MORFOLÓGIA**
(tvaroslovie; náuka o slov. druhoch a ich gramat. kategóriách)
 5. **SYNTAX** (náuka o vetných členoch, skladoch, vetách, súvetiach)
 6. **ŠTYLISTIKA** (osobitné postavenie; náuka o jazykových štýloch, tvorbe textov, štýlotvorných postupoch a prostriedkoch)
- } **GRAMATIKA**

MORFOLÓGIA = TVAROSLOVIE

- **náuka, ktorá sa zaoberá slovnými druhmi a ich gramatickými kategóriami**
- **SLOVENČINA má 10 slovných druhov:**
 - podstatné mená
 - prídavné mená
 - zámená
 - číslovky
 - slovesá
 - príslovky
 - predložky

- spojky
- častice
- citoslovčia

Delenie slovných druhov:

1. PODĽA OHYBNOSTI:

a. ohybné

- môžeme ich skloňovať alebo časovať
- podstatné mená, prídavné mená, zámená, číslovky, slovesá

b. neohybné

- príslovky, predložky, spojky, častice, citoslovčia

2. PODĽA VÝZNAMOVOSTI:

a. plnovýznamové

- majú plný význam, t.j. lexikálny (dom = rozumieme nejakú budovu, stavbu, ale „alebo“ = nevieme, čo si pod týmto slovom predstaviť) aj gramatický (pri slovách vieme určiť ich gramatické kategórie) význam
- patria tu: podstatné mená, prídavné mená, zámená, číslovky, slovesá, príslovky

b. neplnovýznamové

- nemajú plný význam, t.j. ani lexikálny, ani gramatický význam
- patria tu: predložky, spojky, častice, citoslovčia

3. PODĽA VETNOČLENSKEJ PLATNOSTI:

a. slovné druhy, ktoré **môžu byť** vetným členom (podstatné mená, prídavné mená, zámená, číslovky, slovesá, príslovky, citoslovčia)

b. slovné druhy, ktoré **nemôžu byť** vetným členom (predložky, spojky, častice)

GRAMATICKÉ KATEGÓRIE

MENNÉ:

- **rod**
 - mužský (ten)
 - ženský (tá)
 - stredný (to)
- **číslo**
 - jednotné (singulár = sg.)
 - množné (plurál = pl.)
- **pád**
 1. nominatív (kto? čo?)
 2. genitív (bez/z/od koho? čoho?)
 3. datív (dám komu? čomu?)
 4. akuzatív (vidím koho? čo?)
 5. vokatív (funkciu prebral nominatív; v súčasnosti zaniknutý pád)
 6. lokál (o kom? o čom?)
 7. inštrumentál (s kým? s čím?)

SLOVESNÉ:

- **rod**
 - **činný** (Mama pečie koláč. – podmet vykonáva činnosť)
 - **trpný** (Koláč sa pečie./ Koláč je/bude/bol pečený. – predmet je činnosťou zasahovaný – koláč sa sám nedokáže upiecť)
- **číslo**
 - **jednotné** (singulár = sg.)
 - **množné** (plurál = pl.)
- **osoba**
 - **prvá 1.** (ja – sg., my – pl.)
 - **druhá 2.** (ty – sg., vy – pl.)

- **tretia 3.** (on, ona, ono – sg., oni, ony – pl.)
 - všetky osoby fungujú v oboch číslach

- **čas**

- **minulý** (dej sa už odohral, skončil)
- **prítomný** (dej stále prebieha)
- **budúci** (dej sa ešte len odohraje)

- **spôsob**

- **oznamovací** (oznamovacie vety, opytovacie vety, zvolacie vety)
- **rozkazovací** (rozkazovacie vety)
- **podmieňovací** (častica **by** – učil **by** som sa)

- **vid**

- **dokonavý** (dej sa ukončil – dopísať – budem dopísať = nezmysel ☹)
- **nedokonavý** (dej sa ešte neskončil, ešte pretrváva – písať = budem písať ☺)
 - **pomôcka:** vopomáhame si pomocným slovesom BYŤ v budúcom čase – BUDEM –
 - pokiaľ mi vytvorená dvojica slov **dáva zmysel** – pr. budem písať – sloveso písať je **nedokonavé**
 - pokiaľ mi vytvorená dvojica slov **nedáva zmysel** – pr. budem dopísať – sloveso písať je **dokonavé** (väčšina slovies vytvorená pomocou predpôn je dokonavá – nakresliť, vyletiť, obísť, najesť sa, upratať, vyjsť atď.)

ÚLOHY (pod textom) VYPRACUJTE PÍSOMNE A POŠLITE SCAN/FOTO NA DOHODNUTÚ MAIL. ADRESU:

ANTOINE DE SAINT-EXUPÉRY: MALÝ PRINC (ukážka)

„Bolo to ôsmeho dňa po mojej nehode na púšti, a keď som počúval príbeh o obchodníkovi, pil som poslednú kvapku zo svojej zásoby vody.

-Ach, - povedal som Malému princovi, - tvoje spomienky sú veľmi pekné, ale ja som ešte neopravil lietadlo, nemám už čo piť, a takisto by som bol šťastný, keby som mohol celkom pomaličky kráčať k nejakej studničke!

-Moja priateľka líška... – povedal mi.

- Chlapček môj, už nejde viac o líšku!

-Prečo?

-Pretože čoskoro umrieme od smädu...

Nepochopil moju námietku a povedal mi:

-Je dobre, že sme mali priateľa, aj keď máme zomrieť.“

- 1. Roztried' slová z textu podľa ich príslušnosti k jednotlivým slovným druhom.**
- 2. Roztried' podstatné mená z textu podľa rodu.**
- 3. Vypíš z textu slovo/slová, ktoré sú v pluráli.**
- 4. Nájdi v texte slovo/slová, ktoré sú v akuzatíve.**
- 5. Vyhl'adaj v texte sloveso/slovesá v nedokonavom vide.**